

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 124 2003

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Ingemar Algulin, Anders Cullhed, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Conny Svensson (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word för Windows eller Word Perfect. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2004 och för recensioner 1 september 2004.

Sedan årgång 2002 av *Samlaren* erhåller uppsatsförfattarna ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil, lagrad på en diskett.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

ISBN 91-87666-21-9

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2003

under utveckling. Förtjänstfullt uppmärksammar Karin Edlund norrländspatriotismen, naturromantiken och den sociala medvetenheten hos en enskild författare och bidrar därmed med ny kunskap om en viktig brytningsperiod i den svenska litteraturhistorien.

Anna Williams

Caroline Graeske, *Bortom Ödelandet. En studie i Stina Aronsons författarskap*. Brutus Östlings Förlag Symposion. Stockholm/Stehag 2003.

”Det bor oklara aningar i oss om andra världar med sköra och skygga ting i, som flyr undan för läpparnas viskningar och till och med för tankens beröring” skriver Stina Aronson (1892–1956) i en essä om de narkotiska medlens betydelse för konstnärskapet (i *En bok om rus och inspiration*, 1948). Ett förvisso etiskt diskussionsämne. Stina Aronson och etik? Var Aronson inte någon hembygdsskildrare, en provinsialist? Det brukar i alla fall vara den allmänna litteraturhistoriska bilden av Stina Aronson, författaren med så många namn och ansikten, Sara Sand, Mimmi Palm, tiotalisten, modernisten, arbetarförfattaren, provinsialisten. I Caroline Graeskes avhandling skymtar ännu en aspekt i Aronsons författarskap: det etiska. Men vem var nu denna Aronson? Caroline Graeske skriver i inledningen: ”I dag nästan femtio år efter hennes död är det, vågar jag påstå, få som känner till hennes verk” (s. 12). Aronson, som fick sitt litterära genombrott 1946, 25 år efter debuten, ansågs dock som en betydande författare kring 1950. Före genombrottet hade Aronson fått 11 litterära verk publicerade. Men även enligt Caroline Graeske fokuserade den svenska litteraturhistorieskrivningen i allmänhet författarskapet efter genombrottet med romanen *Hitom himlen* där handlingen blev förlagd till Norrbotten. Caroline Graeske har visat i sin avhandling att det finns ett mycket intressant författarskap före genombrottet, även om man inte ska förneka att genombrottsromanen blev en litterär milstolpe i Aronsons författarskap. Det handlar om ett helt författarskap som onödigt har styckats sönder av litteraturhistorikerna och det är därför mycket glädjande att det föreligger en ny avhandling om Stina Aronson. Med sin avhandling har Graeske också bidragit till Aronsonforskningen med nya synpunkter och hon visar tydligt att Aronson under hela sin författarbana förde en dialog med de

kritiska läsarna: författarkollegor, förläggare och recensenter. Hela tiden har Aronson försökt att etablera sig i ett samtida författarklimat.

I inledningen ges först en allmän beskrivning av Stina Aronsons författarprofil där författarskapets variation och hennes litterära dialog med samtiden fokuseras. Caroline Graeske presenterar Aronson som en författare som ”lyckades erövra en ställning i det litterära fältet samtidigt som hon utvecklade en estetik som utgör en alldeles särskild företeelse i den svenska litteraturhistorien” (s. 13). Sedan presenteras tidigare forskning, till exempel Margit Rasmussons *Lång väg hem*, från 1968 och Marianne Hörnströms essäer och artiklar om Aronson. Andra forskare som har skrivit om Aronson är bland andra Eva Adolfsson och Ebba Witt-Brattström.

Huvudsyftet med avhandlingen är att nansera bilden av Aronsons författargärning, att ge en bild av hur Aronson utvecklas som skribent och att undersöka hur hon etablerade sig i ett samtida kulturklimat. En grundläggande utgångspunkt är alltså att Aronsons författarskap bildar en helhet, att det rör sig om en pågående process och att de tidigare verken före *Hitom himlen* inte ska betraktas som manerade böcker. Frågor som avhandlingsförfattaren vill ta upp är:

Vilka sociala faktorer påverkade Aronsons författarprojekt? Vad betyder det faktum att hon är kvinna för hennes författarliv? Hur utvecklar Aronson sitt språk? Vilka teman och motiv intresserar hon sig för? Finns det en kontinuitet i hennes författarskap och hur ser den i så fall ut? (s. 17)

Det är många frågor som ska besvaras här och utöver det har Caroline Graeske försökt anlägga ett etiskt perspektiv på Aronsons litterära verk.

Graeske har haft ett stort korpus att hantera. Förutom de litterära texterna finns det ett omfattande arkivmaterial med bland andra brev, dagböcker och tidningsintervjuer. Det har nog föranlett att avhandlingsförfattaren har valt att arbeta med flera teoretiska och metodologiska perspektiv. Ett relevant narratologiskt begrepp som är viktigt i avhandlingen är den så kallade aronsonska berättaren. De olika vetenskapsområden som Graeske har ansett vara relevanta för sin studie är institutionsforskning, med bland andra Pierre Bourdieus fältbegrepp och genusforskning, med Simone de Beauvoirs *Det andra könet* (1949). De får en kort behandling i av-

handlingens inledning. Men längre fram i avhandlingen visar det sig att även Susan Stanford Friedmans *Mappings. Feminism and the Cultural Geographies of Encounter* (1998), Gayatri Spivaks *Outside in the Teaching Machine* (1993), Carin Røjdalens avhandling, "Men jag ville hjälpa". *Studier i Lars Ahlins 1940-talsnovellistik* (1997) och Martha Nussbaums *Love's Knowledge. Essays on Philosophy and Literature* (1990) har varit inspirationskällor.

I inledningen finns även ett kort avsnitt om Aronsons barndom och studentår, giftermålet med Anders Aronson 1918 och flyttningen till Sandträsk i Norrbotten. Graeske anknyter i sin behandling av Aronsons andra roman *Slumpens myndling* (1922) i första kapitlet, "I takt med tiden" till Pil Dahlerups "sönernas position" (dvs. en manlig protagonist) som många kvinnliga författare ur Det moderna genombrottet använde. Det verkar som om den förnekade dotterpositionen har fått ringare betydelse i denna avhandling. Barndomstraumats betydelse för Aronsons författarskap har kommit lite i skymundan. Avhandlingsförfattaren har dock velat lägga tonvikten på Aronsons liv strax före och efter debuten. I första kapitlet beskrivs vad som pågick före debuten med romanen *En bok om goda grannar* (1921). Aronsons första kontakter med sin förläggare Karl Otto Bonnier behandlas samt 1920-talets kulturklimat, och Aronsons sätt att förhålla sig till detta diskuteras. Det var småstadsideyllens tid och Aronsons samtida författarkollegor var bland andra tionalisterna Hjalmar Bergman och Ludvig Nordström. De fungerar som litteraturhistoriska exempel när det gäller skildringen av småstadsvärldar. Av textanalysen framgår att personerna i Aronsons tre första romaner ofta befinner sig i samhällets marginal. I dessa romaner hittar man tydliga Dickensinslag. Andra författare som nämns är Anatole France och H. C. Andersen. Slutsatsen blir att Aronson följde "den dominerande normen inom det litterära tjugotalsfältet" (s. 49) och att hon anslöt sig till de stora förebilderna. Aronson framställs här som en tämligen osjälvständig författare som imiterade motiv och stil. Sedan behandlas mottagandet, som var blandat; å ena sidan fräntas Aronson originalitet av recensenterna, å andra sidan sågs hon som en författarbegåvning med en originell stil. Det som nästan alla recensioner var ense om var bristen på komposition, det "osammanhängande och ostrukturerade" (s. 52).

Avhandlingsförfattaren hävdar emellertid att det finns en styrka i det episodiska och fragmentariska. Intressant är avsnittet där Caroline Graeske med hjälp av efterlämnade kompositionsskisser beskriver Aronsons tillvägagångssätt (s. 52/53). Men eftersom Aronson ville vara kritikerna tillägs lämnade hon den episodiska kompositionstekniken. Det illustreras med en analys av berättartekniken i *Jag ger vika* (1923) där handlingen är centrerad kring ett hämnd- och försoningsmotiv. I slutet av kapitlet behandlas Olle Holmbergs och Ulla Bjernes betydelse för Stina Aronson. De var hennes första riktiga kontakter inom det litterära fältet. Holmberg kallas den manliga mentorn och Bjerne den kvinnliga kollegan. I ett tidigare skede var det ungdomsvännen Johan Götlind som uppmuntrade henne. I de avsnitt som handlar om Holmberg och Bjerne diskuteras Aronsons problem med att hävda sig på fältet efter det att hon blev refuserad 1926. Det blir påpekat att Holmberg och Bjerne, samt Artur Lundkvist och Erik Askklund var personer som hade "det kulturella kapital som gav en betydelsefull position i det litterära fältet, något som hon själv saknade" (s. 60). Men anlägger Graeske inte ett anakronistiskt perspektiv här? I svensk litteraturhistoria har Artur Lundkvist onekligen blivit tilldelat ett stort kulturellt kapital, men hur var det då? Hade Stina Aronson inte något kulturellt kapital själv? Hon var ju utgiven på Bonniers, ett etablerat förlag, och hade fått rätt många recensioner för en debutant (mer än 30).

I kapitlet "Möte med modernismen" behandlas en ny fas i Aronsons författarskap och förhållandet till författarkollegan Artur Lundkvist står centralt. Modernismen tolkas utifrån Artur Lundkvists perspektiv; tonvikten läggs på perioden 1928–1932. Det uppstod en mycket intensiv debatt mellan Lundkvist och Aronson om modernismens kvinnosynpunkt som fick den ultimata gestaltningen i Aronsons *Feberboken* från 1931, som hon skrev under pseudonym (Mimmi Palm). Aronson försökte skapa en motbild, "ett korrektiv där kvinnan inte skildras utifrån en objektsposition, utan från en subjektsposition där mannen å sin sida tenderar att bli ett objekt, en arkaisk urman, en gestalt, att likna sig vid och mäta sig med" (s. 83). Även i de andra texterna som Aronson publicerade under pseudonymen Sara Sand, finns ett kvinnligt subjekt. Aronsons nya kvinna placeras mot bakgrunden av tidens nya moralsystem. Graeske förknippar de kvinnliga

huvudpersonerna i t. ex. *Syskonbädd* (1931) och *Feberboken* även med sjukdom som protest. Det som blev en viktig impuls för Aronson var mötet med Edith Södergrans texter som Ulla Bjerne förmedlade till henne. I de av Södergran inspirerade dikterna finns dock, enligt Graeske, en stark och fri kvinna som talar. I *Feberboken* däremot handlar det om en kvinna som väntar, som ritualiserar sin passion för mannen, Hugo (Lundkvist). Genom att sätta in Hugos ord och text i ett nytt fiktivt sammanhang, genom att redigera hans brev, lyckas Mimmi till slut erövrå Hugos språk. ”Passionen resulterar i ett modernt manifest, ett svar till mannen.” (s. 99/100).

I avhandlingens fjärde kapitel, ”Vidare världar”, står romanen *Medaljen över Jenny* centralt. Där skissas den samhälleliga kontexten i vilken romanen skrevs. *Medaljen över Jenny* framställs som ”ett inlägg i debatten och som en del i det litterära trettiofaldet” (s. 107). Trettiofaldet präglades av olika kriser. Viktiga opinionsbildare var makarna Myrdal och ett av debattämnen var kvinnans roll och uppgift inom samhället. Trettiofaldet var också decenniet i vilket arbetarförfattarna etablerade sig. Ett intressant konstaterande som Caroline Graeske gör är att folkets författare passade mycket bra i uppbyggandet av den nationella identiteten och i uppbyggandet av folkhemmet. En annan författargrupp som dock skulle få en mindre stark ställning i litteraturhistorien var kvinnorna som började skriva om emancipation, om kvinnan och yrket såsom Dagmar Edqvist, Sigge Stark och Alice Lyttkens.

I ett följande avsnitt behandlas den litterära tävlingen som förlaget Natur och Kultur organiserade för den bästa yrkesromanen. Aronson fick delat första pris tillsammans med Josef Kjellgren och Hugo Swensson. I detta avsnitt får vi ett inblick i hur det gick till med tilldelningen. Därefter diskuteras några andra texter som skulle ha kunnat vara av betydelse i romanens tillkomst, bland andra Sigrd Undsets *Jenny* (1911). I sin beskrivning av motivet, det kvinnliga frihetsproblemet, hade Caroline Graeske kanske också kunnat ta upp ett annat mycket tidigt exempel: *Pengar* (1885) av Victoria Benedictsson. Slutsatsen att även *Medaljen över Jenny* förenar olika samtida strömningar verkar vara berättigad. Romanen är ett inlägg i debatten om kvinnans roll, men i motsats till tidigare texter handlar den om en kvinna som avstår från mannen och som väljer kvinno-kollektivet. Men att den var ett inlägg i debat-

ten var dock inte det som recensenterna uppmärksammade. De såg det religiösa inslaget, det var bara få som såg den politiska dimensionen, nämligen Erik Hjalmar Linder, Karin Boye och Hagar Olsson

Nästa kapitel handlar om den svåra perioden i Aronsons liv med stora ändringar i privatlivet. Under perioden 1935–1946 producerade Aronson relativt få verk. 1937 kom *Byar under fjäll*, ett slags reseskildring som handlade om Aronsons resa på en Rödakorskurs i Härjedalen. 1942 följde *Gossen på tröskeln* och 1946 fick Aronson sitt stora genombrott med *Hitom himlen*. I detta kapitel visar Graeske hur de utsattas röst får gestaltning i *Byar under fjäll*, men att det fortfarande handlar om en allvetande författare, att det aronsonska berättandet ännu inte består av en blandning av röster såsom det skulle bli i Aronsons senare verk. *Byar under fjäll* kom ut på Natur och Kultur, medan *Gossen på tröskeln* publicerades på det gamla förlaget Bonniers. De kallas för ”en upptakt till *Hitom himlen*” (s. 131). Det stora temat i Aronsons författarskap har alltid varit utanförskapet, och Graeske framhäver ett stråvan hos författaren att överbrygga klyftan mellan det privilegierade och det marginaliserade. Sedan behandlas recensionerna och Aronsons förlagsbyte till Norstedts. På Norstedts jobbade Ragnar Swanström som blev Aronsons redaktör och som uppmuntrade henne hela tiden. I detta kapitel går Caroline Graeske också in på de kommande åren efter genombrottet och skildrar kort fyrtiofaldet och det litterära landskapet. Påfallande nog motsvarade Aronsons fyrtiofalds verk den här gången inte explicit de dominerande litterära tendenserna och Graeske försöker ge en förklaring varför genombrottet kom just då. Graeske undrar om det inte var på grund av Aronsons ”språkbehandling där berättaren blandade olika språkliga idiom” (s. 144).

I textanalysen av *Hitom himlen* i följande kapitlet ”De befriande orden” står tidens funktioner, berättelsens modus och berättarröstens olika funktioner centrala. Huvudfrågan är ”hur berättaren skapar ett nu som når bortom tid och rum, något som i förlängningen kan ses som en kritik av trettio- och fyrtiofaldens tro på ett rationellt och effektivt framstegssamhälle och dess kategorisering av människor” (s. 148).

Många läsare har uppfattat *Hitom himlen* som ofullbordad på grund av den icke-kronologiska uppbyggnaden, men Caroline Graeske har visat att den faktiskt hade en viktig funktion. Romanen

präglas av diskrepanser mellan historiens och berättelsens ordning med anakronier och temporala omkastningar, t.ex. tillbakablickar och analepser som bryter berättelsens rytm. De flesta anakronierna har som funktion att de ger bakgrundsinformation till vad personerna i *Hitom himlen*, Emma, Mira och de andra byborna, berättar om det förflutna. Mest påfallande omkastningen i romanen är berättelsen om Miras äktenskapsbrott. Det berättas i de två sista kapitlen i form av ett tillbakablickande, medan händelsen redan hade kommit på tal i ett tidigare avsnitt.

När det gäller den narrativa rytmen har Caroline Graeske skilt mellan fyra olika element: 1. scenen, 2. ellipsen, 3. pausen och 4. summeringen. Alla förekommer i romanen. Pausen, som är den mest intressanta, innebär att berättandet stannar, att tiden står stilla. Det gör det möjligt för berättaren att kunna skildra en miljö ganska utförligt med alla nyanserna som "ljus, ljud och dofter" (s. 151) och avhandlingsförfattaren ger några fina exempel på dessa aronsonska berättargrepp (s. 152). Dessa berättargrepp har anlett till värderingar som "skeendet på ställe", en effekt blir också att man som läsaren kan komma personerna mycket nära. Kopplingen till Rördalens (1997) "förklaringsögonblick", dvs. "sekvenser då antingen karaktärerna, läsaren eller båda får ny insikt eller ny förståelse om sin situation", en "smärtpunkt" (s. 157) ger ett nytt perspektiv. Dessa förklaringsögonblick finns även i *Hitom himlen*. Brevet som John skriver till sin mor Emma gör att hon plötsligt blir medveten om att han kommer att dö snart och att hon bör besöka honom i sanatoriet. När man framställer det så här låter det ganska banalt men i Aronsons språk gestaltas det på ett magistralt sätt: "Orden skrämde henne, de lät som bultningar. Hon vek ihop brevet och stack in det under sockerskålen. Men kanterna spretade upp av sig själva och liknade läppar man endast kunnat tysta för en stund" (ur. Hh s. 85, G. s. 157).

Kort sammanfattat kretsar hela romanen kring sekvenser "där tiden stannar upp i ett vardagligt och meditativt vegeterande, ett berättarens nu" (s. 159). Men det handlar också om uppbrott och där är förklaringsögonblicken väsentliga. Romanen kan enligt Graeske läsas som en religiös berättelse med det inre, andliga livet i centrum och som en gränsöverskridande berättelse där uppbrottet står centralt. *Hitom himlen* är alltså en motsättningarnas bok. Det gränsöverskridande

ligger i det att romanen handlar i hög grad om att våga lämna gamla mönster, att våga möta det okända, det främmande. Det främmande kan ha olika gestalter: en dövtum, en same, en otrogen kvinna, en man från sörlandet. I Aronsons texter kan det uppstå ett interkulturellt möte och detta möte driver berättelsen vidare.

Sedan behandlas de så kallade främmande ord som bland andra Staffan Björck och Sara Lidman uppmärksammas. Här anknyter Graeske till tidens modernism med experimenterandet med ord och hävdar att Aronson här ansluter sig till samtida litterära strömningar. Graeske kallar *dessa främmande* ord som har uppfattats som stilbrott, i likhet med Spivak, för felaktiga metaforer. Men de uppfattas inte felaktigt, de är bara ett uttryck för berättarens rörlighet mellan olika idiom.

I kapitlets sista avsnitt diskuteras den dialektaliska berättarhållningen. I motsats till Aronsons tidigare verk där det för det mesta handlar om en allvetande berättare, finner vi här en berättare som låter personerna komma till tals. Här möter vi ett individualiserat tal. Många karaktärer får sitt eget specifika språk. Det finns alltså både ett yttre och inre perspektiv, ett vi- och dom-perspektiv, det kända och det okända möts. I samband med detta visar Graeske sedan att romanen har även en politisk och etisk innebörd. Några forskare hade redan lagt märke till civilisationskritiken i texten. Caroline Graeske tar ett steg till och anser att texten utöver det innehåller texten en kunskapskritik, dvs. "ett ifrågasättandet av det västerländska subjektets privilegium att definiera kunskap" (s. 174). En fråga som hade kunnat dryftats här vore huruvida *Hitom himlen* skulle kunna betraktas som en postkolonial roman *avant la lettre*.

I sista kapitlet, "Att lyssna till tystnaden", behandlas författarskapet efter genombrottet med *Hitom himlen*. Att möta det främmande kan även gestaltas av en inre konfrontation, att möta en främmande sida av sig själv. Något som Graeske också påpekar är hur ett tigandet förutsätter ett talande, och hur den aronsonska berättaren verkar vara fascinerad av människornas olika sätt att kommunicera. Även i det senare författarskapet framhålls civilisationskritiken men det blev förbisett av den samtida kritiken. Det som betonades var språket och faktumet att de flesta av romanerna och novellerna utspelade sig i Norrland. I detta sammanhang saknas en diskussion kring begreppet provinsialism. Graeske har velat visa i sin avhandling hur Aronson har anpassat sig. Man

skulle då kunna hävda att Aronson i sista fasen har anpassats till provinsialismen av litteraturkritikerna. Aronsons författarskap neutraliserades så att säga genom att rubricera henne som provinsialistisk författare.

I det korta slutordet beskriver Graeske Aronsons sista levnadsår. Graeske sammanfattar Aronsons väg till etablerad författare och succéåren med litterära priser och medlemskapet i Sällskapet De Nio. När man tar i beaktandet att litterära institutioner som litterära priser och medlemskap i litterära sällskap är viktiga för en författares status, hade man förväntat att avhandlingsförfattaren skulle ha gått utförligare in på Sällskapet De Nio, framför allt i samband med frågan om den kvinnliga författarens position. Den som tog initiativet till De Nio, Lotten von Kraemer, hade ju specifika syften med sällskapet, bland andra att gynna kvinnliga författarskap.

I slutorden konkluderar Graeske att det finns en kontinuitet i författarskapet, trots variationerna. Graeske resumerar också kortfattat vad det betydde att vara en skrivande kvinna. Slutligen uppmärksammas det etiska budskapet och kravet som den aronsonska berättaren ställer på läsaren: ”Hon för vår medmänniskans talan samtidigt som hon uppmanar oss att lyssna till något som bidrar till att öka vår förståelse för det som är oss okänt och främmande” (s. 202).

I sin avhandling har Caroline Graeske följt Aronsons författarbana från debuten till de sista författarplanerna. Som Graeske skriver i presentationen av avhandlingens disposition har hon valt att arbeta kronologiskt. Fasta ingredienser i kapitlet är en kort biografi, kontakter med aktörer i det litterära fältet, textanalyser och texternas mottagandet samt Aronsons egen författarhållning. I slutordet har Caroline Graeske lagt ett etiskt perspektiv på författarskapet. Även om de metodiska utgångspunkterna och de narratologiska redskapen inte har varit så explicita i avhandlingens text har de fungerat bra i analyserna. Graeske har tydligen inte eftersträvat en metodisk eller teoretisk förnyelse. Metodologiskt sett präglas avhandlingen av en viss eklekticism. Man kan undra om det inte är Aronsons författarskap som är så komplext och mångsidigt som kräver det. Det etiska perspektivet som Caroline Graeske lägger på Aronsons författarskap ger ett nytt perspektiv, men det är synd att det inte fick mera utrymme i avhandlingen. Litteratur och

etik är ett ämne som framför allt blev diskuterat i Förenta Staterna (Martha C. Nussbaum) och England (Iris Murdoch). Aronson intresserade sig livligt för etiska frågor och hennes essä i *En bok om rus och inspiration* är ett exempel. Det som Graeske inte nämner är att Aronson under sina sista levnadsår fördjupade sig i den franska filosofen och författaren Simone Weil. Aronson och etiken kan alltså bli ett tacksamt ämne för kommande forskning.

Det värdefulla är att Caroline Graeske har lyckats integrera Aronsons mångsidighet och de olika aspekterna i en sammanhållen berättelse. Det som var mycket klagande var det interkulturella aspektet i Aronsons verk. ”Små världar som finns både inom oss och utanför oss, men som vi kanske inte alltid vill se, känna och vilka är svårt att fånga” (s. 202).

Petra Broomans

Lotta Lotass, *Friheten meddelad. Studier i Stig Dagermans författarskap* (Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, 43). Göteborg 2002.

Varför skall vi läsa exempelvis just Stig Dagerman? Meddelar oss författarskapet något för vår förståelse av vår existens avgörande? Litteraturforskaren läser av andra skäl, Dagerman tillhör vår moderna kanon och därmed är läsningen av honom en plikt att mer eller mindre villigt foga sig i. Men kanske litteraturforskaren är en människa som frågar efter meningen med livet även när seminariet är över: meddelar Stig Dagerman idag oss något vi måste veta?

Lotta Lotass avhandling *Friheten meddelad. Studier i Stig Dagermans författarskap* är uppbyggd i tre stora block, ägnade åt först en inplacering av Dagerman i fyrtioalets estetiska och existentiella reflektion, sedan en grundlig, hundra sidor lång läsning av *Bröllopsbesvär*, och slutligen några inblickar i Dagermans sista texter. Som sig bör är dessa analytiska delar omringade av en inledning och en avslutning. Det enda större formaliaproblemet i *Friheten meddelad* är att hänvisningarna fått fotnotens form. Det valet gör att framställningen några gånger blir svår att följa, eftersom dessa fotnoter ibland sträcker sig över flera sidor, och bara lämnar en tunn remsa brödtext kvar i sidhuvudet. Detta informationstvång hade nog kunnat hanteras på ett smidigare sätt.